

**ABOUT THE TYPES OF THE SYNTAX OBJECT IN THE
MACEDONIAN AND ALBANIAN LANGUAGES (WITH EXAMPLES
FROM THE NOVEL „THE PYRAMID“ BY ISMAIL KADARE)**

**ЗА ВИДОВИТЕ СИНТАКСИЧКИ ПРЕДМЕТ ВО МАКЕДОНСКИОТ
И ВО АЛБАНСКИОТ ЈАЗИК (ВРЗ ПРИМЕРИ ОД РОМАНОТ
„ПИРАМИДАТА“ ОД ИСМАИЛ КАДАРЕ)**

Marina SPASOVSKA¹, Marina DANILOVSKA²

^{1*} Department of Macedonian Language and Literature, Faculty of Philology, University of Tetova

² Department of Macedonian Language and Literature, Faculty of Philology, University of Tetova

*Corresponding author e-mail: marina.spasovska@unite.edu.mk, marina.danilovska@unite.edu.mk,

Abstract

In this paper we will refer to the use of syntactic object types in the Macedonian and Albanian languages, while the analysis will be based on excerpted examples from the novel "The Pyramid" by Ismail Kadare, i.e. from the original in Albanian and from the translation of Macedonian language. The direct and indirect object, as necessary clauses, represent dependent noun groups, governed by the verb in personal form, that is, by the predicate. It is generally known that one of the most important characteristics of the Macedonian language is the doubling of these two objects, so we will also consider this syntactic phenomenon. In fact, our intention is to see how these forms are translated from one language to another, that is, whether they have the same or similar syntactic and semantic values.

Key words: *direct object, indirect object, prepositional object, reduplication.*

Апстракт

Во овој труд ќе се осврнеме на употребата на видовите синтаксички предмет во македонскиот и во албанскиот јазик, при што анализата ќе ја правиме врз основа на ексцерпирани примери од романот „Пирамидата“ од Исмаил Кадаре, односно од оригиналот на албански и од преводот на македонски јазик. Директниот и индиректниот предмет, како неопходни реченични членови, претставуваат зависни именски групи, управувани од глаголот во лична форма, односно од прирокот. Општо е познато дека една од најважните карактеристики на македонскиот јазик е удвојувањето на овие два предмета, така што ќе се ја разгледаме и оваа синтаксичка појава. Всушност, нашата намера е да видиме на кој начин се преведени ваквите форми од едниот во другиот јазик, односно дали тие имаат исти или слични синтаксички и семантички вредности.

Клучни зборови: *директен предмет, индиректен предмет, предлошки предмет, удвојување.*

Во овој труд ќе се осврнеме на употребата на видовите синтаксички предмет во македонскиот и во албанскиот јазик, при што анализата ќе ја правиме врз основа на ексцерпирани примери од романот „Пирамидата“ од Исмаил Кадаре, односно од оригиналот на албански и од преводот на македонски јазик. Директниот и индиректниот предмет, како неопходни реченични членови, претставуваат зависни именски групи, управувани од глаголот во лична форма, односно од прирокот.

Една од најважните карактеристики на македонскиот јазик е удвојувањето на овие два предмета, така што ќе ја разгледаме и оваа синтаксичка појава. Всушност, нашата намера е да видиме на кој начин се преведени ваквите форми од едниот во другиот јазик, односно дали тие имаат исти или слични синтаксички и семантички вредности.

Општо е познато дека директниот предмет во македонскиот јазик претставува именска група што е во директна, односно непосредна зависност од прирокот во реченицата и со него се именува поднесувачот (трпителот) на дејството. Тој секогаш се јавува без предлози⁴⁸. Истото се однесува и на директниот предмет (*kundrinori i drejtë*) во албанскиот јазик⁴⁹. И во двата јазика овој предмет се јавува, пред сè, со двовалентни преодни глаголи во активни реченици.⁵⁰

Во продолжение на текстот наведуваме неколку примери во коишто директниот предмет е претставен со нечленувани именки, најчесто определени со заменките *еден*⁵¹ (*një*), *некој* (*ndonjë*), или, пак, е составен само од кратките заменски форми:

- Kryesorja ishte se fjalët e tyre shkaktuan **një tronditje** kudo. (172)
- Главната поента е дека нивните зборови насекаде предизвикаа **вознемиреност**. (152)
- Kishte **ethe**, pa dyshim... (180)
- Без сомнение, имаше **треска**. (159)
- Ai bëri **një lëvizje të pakuptueshme** me duar... (27)
- Тој направи **еден мистериозен гест** со дланките... (14)
- Kishte gjetur **një statujë të vjetër sfinksi**... (145)
- Беше открил **една многу мала статуетка** од една сфинга... (124)
- Një mëngjes, përpara faraonit sollën një njeri që kishte parë **një ëndërr të rëndësishme**... (166)
- Едно утро, еден човек, кој беше сонил **еден важен сон**, беше доведен пред фараонот. (146)
- S'të duan, tha prapë me vete. (91)
- Тие не **те** сакаат, повторуваше тивко. (72)
- Zbrazëtia e tyre **e** ngjethi si asnjëherë tjetër. (155)
- Нивниот празен поглед **го** смрзна како никогаш порано. (135)

⁴⁸ В. Минова-Ѓуркова, Л. 2000: 202.

⁴⁹ „Shprehet me emër a përëmër në rasën kallëzore pa parafjalë the tregon objektin e veprimit që ndikohet direkt nga veprimi i foljës, shprehet me rasën kallëzore pa parafjalë dhe varet drejtpërdrejt nga përbërësi foljor i shprehur me folje veprorë kalimtare“. (Çeliku, М. 2012: 162).

(Се изразува со именка или со замена во акузатив, без предлог, и го означува предметот на дејството што е директно засегнат од дејството на глаголот, се изразува во акузатив, без предлог и директно зависи од глаголската форма изразена со преоден активен глагол) [Превела Спасовска].

⁵⁰ Минова-Ѓуркова, Л. 2000: 202; Akademia. 2002: 253.

⁵¹ Во врска со ваквите примери (кога директниот објект е претставен со неопределените именски групи од типот *еден*, *некој* и сл.) македонското синтаксичко правило е дека во нив, генерално, не се удвојува директниот предмет. (Минова-Ѓуркова, Л. 2000: 211; Конески, Б. 1967б: 117).

Инди́ректниот предмет претставува именска група што е во инди́ректна зависност од прирокот и со него се именува адресатот или целта на дејството.⁵² Овој предмет во македонскиот јазик секогаш се јавува со граматичкиот предлог *на*⁵³. Како што е познато, во албанскиот јазик, исто како и во другите јазици со развиен падежен систем, инди́ректниот предмет се јавува во дативна форма (*dhanore*).

Во материјалот што ни беше предмет на анализа, пронајдовме мноштво примери со овој предмет, но ќе наведеме неколку:

- *Dy gisht të jetë më lart ose më poshtë se ç'duhet dhe të ikën koka.* (45)
- Може да сте само неколку сантиметри повисоко или пониско од пропишаното ниво и **ви** летна главата! (31)
- *"Faraoni Keops, dielli ynë, vendosi t'i ngarkojë popullit të Egipetit një punë të madhe e të shenjtën e të gjitha detyrave..."* (30)
- „Фараонот Кеопс, нашето сонце, реши да **му** подари **на народот на Египет** една грандиозна и света мисија... (16)
- *Nëpër tempuj priftërinjtë rrekeshin të qetësonin turmat.* (73)
- Во храмовите свештениците се обидуваа да **им** ги смират духовите **на луѓето**. (55)

Кога зборуваме за директниот и за инди́ректниот предмет, неизбежно е да го споменеме нивното удвојување. Имено, како што е познато, удвојувањето на предметот е карактеристично за морфосинтаксичката структура на балканските јазици: романски, албански, грчки, македонски и бугарски јазик, и, со право, се смета за балканизам. Сепак, треба да се има предвид и фактот дека покрај заедничките врски, оваа јазична особина во одделните балкански јазици има и некои специфики, како во начинот на употребата, така и во однос на нејзината задолжителност.

Удвојувањето на предметот, со кое се отстапило од традиционалниот строеж на словенската реченица, е појава којашто во македонскиот јазик се развила под влијание на несловенските балкански јазици. Меѓутоа, тоа не е така регуларна појава во нив, каква што станала во нашиот јазик, пред сè, во неговото западно наречје.⁵⁴ Многу лингвисти и балканолози за ова наречје велат дека е центар на удвојувањето на објектот.⁵⁵ Во врска со оваа појава, Илиевски истакнува дека „конструкцијата со удвоен објект во македонскиот станала задолжителен систем и механизам за искажување на објектните синтактички односи“ (Илиевски, 1988: 208) Конески, пак, истакнува дека „удвојувањето на објектот е суштествено обележје на реченицата во нашиот современ јазик“ и дека „таков строеж на простата реченица нашиот стар јазик не познавал.“ (Конески, Б. 1967б: 117)

Што се однесува на албанскиот јазик, Демирај истакнува дека удвојувањето на предметот е позастапено во современиот албански јазик, за разлика од текстовите на старите албански автори од 16 и 17 век, посебно кај Бузуку, каде што не се јавува како редовна појава и, воедно, тој констатира дека удвојувањето на предметот има поголем развој во македонскиот и во албанскиот јазик. (Демирај 1994: 137)

Централна улога во удвојувањето на директниот предмет во македонскиот јазик има определеноста. Овој предмет редовно се удвојува кога е претставен со определена именска група, и тоа со: членски морфеми, со показни заменки или, пак, со лични имиња. Истото се однесува и на директниот предмет (*kundrinori i drejtë*) во албанскиот јазик. И во двата јазика удвојувањето на предметите се врши со кратките форми на личните заменки (за акузатив или за датив), коишто, всушност, се јавуваат како идентификатори на предметот.

⁵² Минова-Ѓуркова, Л. 2000: 205.

⁵³ Освен во случаите со синтетичките падежни форми на некои заменки (Минова-Ѓуркова, Л. 2000: 205).

⁵⁴ В. Конески, Б. 1967б: 117.

⁵⁵ В. Спасовска 2010: 48.

Во материјалот што ни беше предмет на анализа најдовме мноштво вакви примери.

- Директен предмет претставен со членувани именски групи-

- Ata **e** kishin ditur gjithmonë **idenë fillestare**, tharmin e piramidës... (21)

- Тие отсекогаш **ja** знаеле **главната поента**, првиот принцип... (8)

- Ai ngriti **dorën e djathtë** për t'u bërë të ditur se nuk donte të dëgjonte më. (28)

- Тој **ja** крена **десната рака** за да им даде до знаење дека сака да заврши со приемот.

(15)

- ... t'ia nxjerr **rrënjët** për betimit. (51)

- ... ќе **go** откријам и **последниот корен** на овој заговор. (37)

- Kryearkitektit iu duk se kishte gjetur më në fund **shkakuan** e çoroditjes. (54)

- Главниот архитект помисли дека конечно **ja** открил **причината** за конфузијата на неговиот тим. (39)

- Nëpër tempuj priftërinjtë rrekeshin të qetësonin **turmat**. (73)

- Во храмовите свештениците се обидуваа да им **gi** смират **духовите** на луѓето. (55)

- Gjithë javën **u** prit **arrestimi** i grupit qendror të arkitektëve. (75)

- Цела недела луѓето **go** очекуваа **апсењето** на главниот тим архитекти. (58)

- Кеопси ngriti **kokën**. (99)

- Кеопс **gi** крена **очите**. (72)

- Por ai s'e hapi **gojën**. (139)

- Но, Кеопс не **gi** мрдна **усните**. (118)

- Disa herë **e** ndërroi **dhomën** e gjuit... (139)

- Тој неколку пати **gi** смени **спалните простории**... (118)

- Ndonëse policia **e** kishte sinjalizuar **pallatin**... (159)

- Иако властите **ja** беа алармирале **Палатата**... (138)

- S'ke punë të hetosh **qafat** e mumieve. (154)

- Не е твоја работа да **gi** испитуваш **вратовите** на мумиите! (133)

- Тë gjithë shpejtuan **hapat**, ngaqë nuk e duronin dot **vështrimin** e tij. (155)

- **Gi** забрзаа **чекорите** зашто не можеа да **go** издржат **погледот** на сфингата. (134)

- Ata që **e** dëgjonin për herë të parë **nxiheshin** në fytyrë e iu priteshin gjunjët. (157)

- Луѓето што за првпат **ja** слушнаа **веста**, пребледеа, а колената им попуштија. (137)

- Ai **e** nxori **filmin** nga tretësira... (183)

- Тој **go** извади **филмот** од развивачот... (162)

- Кеопси gjithashtu hetonte fytyrat e tyre. (18)

- И Кеопс се обидуваше да **gi** прочита **изразите на нивните лица**. (6)

- Ata kërkonin **idenë** e fshehtë të piramidës... (20)

- Тие сакаа да **ja** уловат **идејата** што довела до концептот на пирамидите... (8)

- ... shumica vazhdonin **hulumtimet** në arkiv. (19)

- ... мнозинството **ja** продолжи **својата истрага** во архивите (7)

- Dikush përmendi prapë **kanalet** e Mesopotamisë... (27)

- Еден од нив повторно **gi** спомена **каналите** во Месопотамија... (14)

- Me zemër të ngjirë si rrallëherë, ata dëgjuan **vendimin**, që ai e njoftoi me fjalë të thata dhe fare ftohtë. (28)

- Со срцата во грлата тие **go** сослушаа **фараоновите кус, сув и свечен суд**... (15)

Од горенаведените примери можеме да заклучиме дека е направен соодветен превод, односно членувани акузативни форми од албанскиот оригинал се преведени со удвоен директен предмет.

- **Со показни замени**-

- Shikoni **këto blana** këtu – tha Qorri. (153)
- „Погледнете **ги** само **овие белези**“ прошепоте Едноокиот. (133)
- Ne e dinim thelbin e çështjes, ndryshe nuk do të tmerroheshim aq, kur mbreti tha **fjalët** që s'dua t'i kujtoj më. (21)
- ... инаку не ќе бевме толку вцашени кога господарот **ги** изусти **оние зборови** на коишто јас веќе никогаш не сакам да се сетам. (8)
- Keopsi vetë **i** lexoi e **i** stërlexoi **kumtesat** disa herë. (35)
- Кеопс лично **ги** прочита и одново **ги** препрочита **овие пораки** многу пати. (21)

Ако ги погледнеме погоренаведените примери, ќе забележиме дека во албанскиот оригинал имаме показна замена само во првиот пример, а во останатите два немаме (во нив директниот предмет е претставен со членувани именки). Но, сепак, од македонските примери нотираме дека преведувачот решил да го дополни директниот предмет со ваквите (денотативни) замени.

- **Со долги и со кратки форми од личните замени**-

- E përfytyroi **veten** në sarkofag... (84)
- Се замисли **себеси** во внатрешноста на саркофагот... (66)
- ... е **ç'në** duhen **mua** këto, madhje kaq... (22)
- ... што **ме** интересираат **мене** таквите детали! (9)
- Vetëm një herë i pëshpëriti magjistarit e ndiej që **më** do⁵⁶. (142)
- Само еднаш му промрморе на маѓепсникот: „Мислам дека **ме** бара **мене**.“ (121)
- Tani, edhe të donte, **s' ndahej dot** prej saj. (88)⁵⁷
- Сега, дури и да сакаше, тој веќе не можеше да **се** одвои **себеси** од својата пирамида. (69)

Сепак, од нашиот ексцерпиран материјал извлековме и примери коишто се различно преведени од албански на македонски јазик, како:

- ... ato folën për kryesoren më gjatë se ç'e kishin parashikuar. (22)
- ...тие елаборираа надолго и нашироко дека **го** имаа согледано **темелниот аспект на прашањето...** (10)
- Tani e kuptonte se s'kishte pasur të drejtë... (28)
- Сега тој **го** согледа **обемот** на својата грешка. (15)
- Keopsi ndjeu dhembje te nofullat. (90)
- Кеопса **го** болеше **долната вилица**. (71)
- Je ti i lojtur e jo unë. (51)
- Ти си **го** загубил **разумот**, не јас. (36)
- Më duket se këto janë bejte të tij. (150)
- Мислам дека тој **ја** смислил **таа шега**. (130)

Всушност, иако не станува збор за буквален превод (а и не мора да биде), сепак, во македонските примери имаме правилно удвојување на директниот предмет, којшто, пред сè е претставен со членувани именки.

⁵⁶ Во оригиналниот пример е употребена само кратката акузативна форма од личната замена за 1 л. еднина.

⁵⁷ Во овој пример, земен од оригиналната верзија на романот, директниот предмет е претставен само со кратката заменска форма од лично-повратната замена.

За разлика од директниот, удвојувањето на индиректниот објект во македонскиот јазик е поредовно, односно, тој се удвојува без оглед дали е определен или не. Па така, со право се вели дека процесот на граматикализација на удвојувањето во поголема мера го зафатил индиректниот предмет во нашиот јазик. И тој, исто како и директниот предмет, се удвојува кога е претставен со определена именска група, и тоа со: членски морфеми, со показни заменки, со лични имиња или, пак, со долгите форми на личните заменки.

Што се однесува на удвојувањето на индиректниот предмет во албанскиот јазик, Демирај истакнува дека тоа е вообичаено „не само кога тој се изразува со личните заменки за првите две лица, туку и кога се изразува со личната замена за трето лице, или која било замена, па и со именка или именска синтагма“ (Демирај, 1994: 139) Оттука, но и од примерите што следуваат, констатираме дека дативниот предмет и во двата јазика се удвојува почесто:

- **Индиректен предмет претставен со членувани именски групи –**
- "Faraoni Keops, dielli ynë, vendosi t'i ngarkojë **populit të Egiptit** një punë të madhe e të shenjtën e të gjitha detyrave... (30)
- „Фараонот Кеопс, нашето сонце, реши да **му** подари **на народот на Египет** една грандиозна и света мисија... (16)
- **Kryepri i** kishte sytë me lot. (18)
- **На врховниот свештеник му** навреа солзи во очите. (6)
- **Sytë iu** mbushën me një dritë të ftohtë. (39)
- **Очите му** се исполнија со студен сјај. (25)
- Ai **i** bëri një shenjë miqësore **gruas së ministrit**, pastaj, pasi **iu** gërmush **karrocierit**, u largua me hapat shatra-patra. (123)
- **Џ** направи едно шармантно намигнување **на жена му на министерот**, а потоа, откако **му** подвикна **на кочијашот**, си замина со несигурен чекор. (102)

- **Со долгите форми на личните заменки-**

- se ndoshta nuk do të ngrinte një piramidë për veten e tij... (17)
- ... можеби не би сакал **нему** да **му** се изгради пирамида (5)
- Po unë do t'i bëj **ata**... Unë do t'i bëj **ata**... (91)
- Но, ќе **им** покажам јас **ним**... ќе **им** покажам **ним**... (72)

- **Со одречни заменски зборови во функција на индиректен предмет-**

- ... **askujt s'ia** rrëfej. (140)
- Јас не **му** се доверувам **никому**. (119)

Во врска со индиректниот предмет претставен со неопределени именски групи со *еден* (но и воопшто со броевите), Минова-Ѓуркова истакнува дека пообично е неговото удвојување, отколку неудвојувањето. (Минова-Ѓуркова 2000: 214)

И во корпусот што ни беше предмет на анализа пронајдовме вакви примери:

- **Njëri nga ministrat u** mbështet te muri, ngaqë i merreshin mendtë. (18)
- **На еден од министрите му** се слоши и мораше да се потпре на сидот од балконот. (6)
- ...ai **i** fliste për dyzimin **e njeriut**, Kanë. (140)
- Џеди **му** раскажа сè за двојникот **на еден човек**, за неговото *Kâ*. (119)

Од сите горенаведени примери можеме да констатираме дека преведувачот направил вистински избор, а тоа значи дека определените дативни форми ги превел со удвоен индиректен предмет. Покрај директниот и индиректниот предмет, во македонскиот јазик разликуваме уште и предлошки предмет (предмет со предлог). Тој се дефинира како „општозависна именска група што се врзува за глаголското дејство во реченицата со помош на предлозите употребени надвор од нивните примарни – конкретни значења...“⁵⁸

Што се однесува на албанската синтакса, овој предмет се нарекува *Kundrinori i zhdrejtë me paraqjalë* (Индиректен предмет со предлог), и тој, всушност, претставува втор вид индиректен предмет. Во *Граматиката на албанскиот јазик* (Akademia, 2002: 260) се истакнува дека овој предмет има поширока и поразновидна употреба, за разлика од индиректниот предмет без предлог (*Kundrinori i zhdrejtë pa paraqjalë*).

Во материјалот што ни беше предмет на ексцерпција пронајдовме бројни примери во коишто е употребен овој предмет:

- Papiruset e vjetra ishin plot **me këso brengash**. (23)
- Старите папируси се полни **со такви пресврти на судбината**. (10)
- Faraoni ishte magjepsur **nga kjo**. (25)
- „Фараонот бил фасциниран **од идејата**... (13)
- ... madje fshehtas krenoheshin **për mdërlikimin** e jetës së tyre... (32)
- ... но длабоко во срцата се гордееја **со екстремната сложеност** на нивната судбина... (19)
- Dukej se, sa më shumë flitej **për të**, aq më tepër ajo largohej. (47)
- Изгледаше дека колку повеќе се зборуваше **за неа**, таа толку повеќе се повлекуваше. (33)
- Ata folën gjatë dhe lodhshëm **për të gjitha** ato që kishin mësuar nga papiruset... (21)
- Тие презентираа едно долго, напорно излагање **за сè** што беа научиле од нивното читање на папирусите... (9)
- Sytë iu mbushën **me një dritë të ftohtë**. (39)
- Очите му се исполнија **со студен cјaj**. (25)
- Ata flisnin **për lavdinë e Egjiptit dhe për rolin drejtpeshues të piramidës**. (74)
- Тие зборуваа **за славата на земјата и за балансирачката улога на пирамидите**. (56)
- Sa herë e kishin vrarë mendjen **për të**. (76)
- Тие често размислуваа **за неа**. (58)
- S'dua të dëgjoj më **për trysninë e gurëve**. (76)
- Не сакам да знам **за тежината на сидаријата**. (58)
- E bëra **për ju**, gati sa nuk kishte klitur. **Për ju** u flijova. (88)
- „Го сторив тоа **за вас!**“ сакаше гласно да извика. „Се жртвував себеси **за вас!**“
- Trembeshin **nga dëbora**... (166)
- Сите се плашеа **од снегот**. (146)

На крајот можеме да резимираме дека, врз основа на примерите што ги ексцерпиравме од утврдениот извор, ги претставивме синтаксичките функции на директниот и на индиректниот предмет во македонскиот, од една, и на албанскиот јазик, од друга страна, коишто, всушност, претставуваат зависни именски групи, управувани од глаголот во лична форма, односно од прирокот. Секако дека во оваа прилика се осврнавме и на удвојувањето на овие два предмета, како една од важните балкански

⁵⁸ Минова-Ѓуркова, Л. (2000) „Синтакса на македонскиот стандарден јазик“, Магор, Скопје (стр. 216).

јазични црти, а тоа и во двата јазика се врши кога именката е придружена со член, показна замена или со некое друго појаснување што служи за определување.

Што се однесува на преводот, истакнуваме дека преведувачот, генерално, успешно и веродостојно ги превел видовите предмет од албански на македонски јазик. Тоа е така, бидејќи нивните синтаксички карактеристики се слични и во двата јазика, а и поради тоа што тој добро го познава македонскиот јазик. Констатираме дека сите предмети имаат исти семантички вредности и речиси исти синтаксички функции и во двата јазика, но, сепак, удвојувањето е поредовно во македонскиот јазик, каде што е граматикализирано.

Меѓу другото, важно е да се напомене и тоа дека она што е заедничко е и местото на кратките заменски форми, коишто било да се однесуваат на именка или на друга замена, е строго определено, односно тие стојат непосредно пред глаголот: *Keopsi vetë i lexoi e i stërlexoi kumtesat disa herë.* (35) / Кеопс лично ги прочита и одново ги препрочита **овие пораки** многу пати. (21). Значи, при контрастивната анализа на албанските и на македонските примери, со којашто опфативме повеќе реченици, дојдовме до констатација дека речениците на албански јазик при преводот на македонски, генерално, ги задржуваат своето значење и функции, а тоа е така бидејќи македонскиот и албанскиот јазик, иако им припаѓаат на различни јазични семејства, сепак, имаат голем број заеднички лингвистички црти.

Референци

- [1]. Демирај, Ш. (1994). Балканска лингвистика. Скопје: Логос-А.
- [2]. Илиевски, Хр. П. (1988). Балканолошки лингвистички студии. Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“.
- [3]. Кадаре, И. (2014). Пирамидата. Скопје: Икона, во превод на Африм А. Р.
- [4]. Конески, Б. (1967а). Граматика на македонскиот литературен јазик. Скопје: Култура.
- [5]. Конески, Б. (1967б). Историја на македонскиот јазик. Скопје: Култура.
- [6]. Минова-Ѓуркова, Л. (2000). Синтакса на македонскиот стандарден јазик. Скопје: Магор.
- [7]. Спасовска, М. (2010). Удвојувањето на објектот во македонскиот јазик како балканска јазична појава, Скопје: Литературен збор. 1-3, 47-55.
- [8]. Тантуровска, Л. (2005). Директниот и индиректниот објект во македонскиот стандарден јазик. Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, 47-55.
- [9]. Akademia e shkencave e shqiperise institute i gjuhësisë (2002). Gramatika e gjuhës shqipe 2. Tiranë.
- [10]. https://fliphtml5.com/rmsxw/kxfj/Ismail_Kadare_-_Piramida/
- [11]. Çeliku, M. (2012). Sintaksë e gjuhës shqipe (përbërësit sintaksorë). Tiranë: ILAR.
- [12]. Çeliku, M. - Karapinjalli, Mustafa - Stringa, R. (2002). Gramatika praktike e gjuhës shqipe. Tirane: ILAR.